

Brevvexling mellem Ægteparret Pram og Oluf Christian Olufsen under dennes Udenlandsrejse 1793—96.

Meddelt af H. Ehrencron-Müller.

(fortsat).

Olufsen til Pram*).

d. 19 Janv. 1794 i Göttingen.

Da det forekommer mig at være lidt for længe siden jeg hørte noget fra Din Frue og fra Dig, kiere Pram! saa har jeg for at fordrive mig Tiden grublet ret meget paa, hvad der vel kunde angives som antagelig Grund dertil. Den første Hypothese, jeg bragte til Verden, var denne, at De begge maaskee alt vare i Afrika, og sad under et Palmetræ paa en Tunesisk Sørøver-udkikklippe og saae efter, hvorledes det midlandske Hav seer ud fra Sydsiden. Vel har denne Mening meget for sig, men der er dog et og andet deri, som ikke duer. Dernæst faldt jeg paa, at Tunisreisen vel ikke var virkelig udført, men kun bestemt, og at Du og Din Kone nu af alle Kræfter arbejdede paa at stemme Instrumenterne for at kunne synge med de barbariske Fugle, de skulde leve blandt. Efter denne Conjectur bliver altsaa den Ubarmhiertighed, hvormed man lader mig gaae her og længes efter Breve, ikke andet end en ulastelig Forberedelse til Barbarisme, og fra denne Side betragtet er der intet at sige derimod; thi om end mit Hjerte vilde yttre det Ønske, at jeg just ikke burd^e været den første man skulde slaae sig til Barbar paa, saa maa dog min Forstand tilstaae, at netop dette er det fine i Barbariet. Som sagt; Er Tunis Reisen bestemt, saa tier jeg. Men i andet Fald saa lod der sig sige en heel Hoben, som jeg ikke vil sige fordi det er alt for slemt.

Du gjorde en sand Velgierning ved at sende mig Minerva og de lærde Tidender. Dit Vers over Princessen¹⁾ er smukt. Dine historiske Artikler ere virkelig meget vel skrevne. Jeg til-

*) Findes hos Øst 1835. Nr. 48. p. 329 ff. De udeladte Steder har jeg tilføjet efter Originalen. ¹⁾ I Minerva 1793. Oct. p. 65.

staaer, at jeg ikke har kunnet finde hvad det er Ministerne have stødt dem over. I et Nr. af de lærde Tidender fandt jeg hvad jeg vidste i forveien: at Rafn ved Wiborgs Hjælp fik Præmien¹⁾. Jeg har sikkerlig intet imod at hans Plan kan jo gjerne være bedre end min, men jeg er kun opbragt over det Lurendrejers Væsen som er saa giængs*).

Min Afhandling kom ind i rette Tiid, Rafns to Maaneder efter, og [Hauch] var dum nok til at sige bestemt, at han vidste der indkom en Afh., som blev den bedste! og det før han havde seet den. Nu Wiborg selv een af Dommerne! Dog maaskee denne Afhandling**) — — maaskee den virkelig er god. Imidlertid er jeg ingen stor Elsker af at lade mig forbløffe. Jeg beder Dig derfor kiere Pram, at Du vil være saa god paa mine Vegne at afhente min Afhandling hos Confer. R. Jacobi⁸⁾, og strax lade den trykke saadan som den er. Vil det ikke være for længe, og finder Du saa for godt, saa kan Du sætte den i

¹⁾ Den bekendte Legatstifter Johan Frederik Classen (f. 1725, † 1792) havde i sit Testamente udsat en Præmie for den bedste Plan til et „Agerdyrkningsacademie for Bondestanden“, og til denne Pris konkurrerede Olufsen, Riegels og Rafn, hvilken sidste altsaa blev den lykkelige Præmietager, (se: C. Nyrop, J. F. Classen. p. 297). *) Her har Originalen efter Ordet giængs: „i Videnskab. Selsk. og som Hauch²⁾ saa dumt og med saa megen Egoisme og Selvvigtighed befordrer. Den fysikalske Classe skulde bedømme Sagen — i slettere, mere ucompetente Dommers Hænder kunde den aldrig falde. Man tænke sig Hauch, Wiborg³⁾, Bugge⁴⁾, Spengler⁵⁾, Chemnitz⁶⁾, Müller⁷⁾ som Decisorer i dansk Agerdyrkning.“ ²⁾ Den bekendte Hofembedsmand og Fysiker Adam Wilhelm Hauch (f. 1755, † 1838), Medlem af Videnskabernes Selskab siden 1791. ³⁾ Naturhistorikeren Erik Nissen Viborg (f. 1759 † 1822), siden 1791 Medlem af Videnskabernes Selskab. ⁴⁾ Den astronomiske Forfatter, Professor Thomas Bugge (f. 1740, † 1815), siden 1775 Medlem af Videnskabernes Selskab. ⁵⁾ Naturforskeren og Kunstneren Lorenz Spengler, (f. 1720 † 1807), Medlem af Videnskabernes Selskab siden 1778. ⁶⁾ Johan Hieronymus Chemnitz (f. 1730 † 1800), en indvandret Tysker, der paa denne Tid var tysk Sognepræst ved Garnisonskirke; han var en dygtig Konkylolog. Siden 1781 Medlem af Videnskabernes Selskab. ⁷⁾ Kemikeren Frantz Heinrich Müller (f. 1732 † 1820). Medlem af Videnskabernes Selskab fra 1780. **) „hvoraf een deel skal være stiaalet af min, som man havde i to Maaneder til Afbetieng“. ⁸⁾ Christian Frederik Jacobi (f. 1739 † 1810), Højesteretsassessor og Konferentsraad, tillige bekendt som Forfatter for Skuepladsen, i hvis Direktion han havde Sæde 1773—84. 1776 havde han succederet Hjelmsjerne som Sekretær i Videnskabernes Selskab.

Minerva, men herved har jeg den uundgaaelige Betingelse, at den maae ogsaa aftrykkes separat. Vil Du besørge Correcturen, saa gjør Du mig, som Du selv indseer, en meget væsentlig Tieneste, endskiøndt jeg indseer ogsaa, at det er næsten Synd at belæse Dig med mere Arbeide end det Du har. Maaskee er der ogsaa hist og her alt for store Bommerter i Stilen. Dem vil Du rette, især erindrer jeg, at der strax paa første Side staaer „den Høide, hvortil vore Kundskaber have optaarnet sig“, dette urigtige Billede beder jeg Du vil gjøre rigtig. Devisen paa Afhandl. er Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli, si patriæ volumus, si nobis vivere cari. Hor.¹⁾ — Paa Titlen sættes blot mit Navn, hverken Professor eller Lærer maa komme til. Med næste Post sender jeg en Forerindring dertil. Vil Du tiene mig i denne Sag, gode Pram?
Olufsen.

Just som jeg vilde forsegle dette fik jeg Dit og Din Frues Breve af 11 Jan. Ret inderlig takker jeg derfor. — Skiøndt min Anonymitet med Comedien er forbi, er det dog vel ikke nødvendigt, at Hr. Høst behøver at nævne mig offentlig derfor.

Olufsen til Fru Pram.

Göttingen d. 19 Janv. 1794.

Nu er det ret længe siden De saae noget fra mig, gode Frue Pram. Men De maae troe det er ikke min Skyld. Jeg har mange Gange havt det ret alvorligt i Sinde, og lige saa mange Gange har jeg alvorligt ladet det beroe. Og hvorfor? Fordi jeg er desværre bleven gandske dum, følgelig gandske uskikket til at nærme mig til Dem. Overallt, hvad skal jeg sige Dem? Jeg lever her, som paa et Skib, der seyler rundt om Jorden. Keedsommeligheden er det Hav, jeg seyler paa, og dette Hav er saa utaalelig eet og det samme, at der ikke engang vanker en dygtig Storm, hvori man kunde strande; en Lykke som man dog har paa alle andre Have. Jeg har følgelig slet intet nyt at beskrive, intet behageligt Gammelt at opkoge; jeg er, som sagt, dum, og altsaa ikke heller i Stand til at opfinde

¹⁾ Horats Epistler. Lib. II. 3. v. 28—29.

noget, som det er værdt at sende 90 Mile bort. Men i al min Dumhed har jeg dog ret inderlig længtes efter at skrive Dem til, eller meer bestemt, at have et ret smukt Brev til Dem færdigt. Det har hidtil ikke vildet gaae an, og gaaer ikke engang an i Dag, men jeg vil nu trodse alt for at gjøre mit Hierte en Glæde paa min Forstands Bekostning.

Nu skrive vi Gud skee Lov! den 19de, det er at sige, jeg har nu den halve Deel af min Göttingske Skiersild overstaaet, og De kan troe, at ingen Jesuit kan skynde sig rappere op af sit Fegfyr, end jeg skal skynde mig ud af dette lærde Halvhelvede. Naar jeg nu har sølet i Göttingens Bøger i to Maaneder til, saa begynder jeg at gjøre mig færdig, og alle Verdens Skatte, alle Tempes Gratier kunde man byde mig for et unødvendigt Ophold af tolv Dage, — jeg gjør det ikke. Om jeg end skal leve af mugent Brød og Vand fra Holmens Kanal; om Jomfrue W., Fr. K. og A. B.¹⁾ end blev mit daglige Selskab paa de umage- lige Hannoverske Poster, i Slud og Regn i tre samfulde Uger, saa gaaer jeg dog bort med Glæde.

Naar De læser dette, gode Frue Pram! saa vil De ventelig blive opmærksom. De har vel forestilt Dem min Forfatning maadelig, men det fortvivlede deri, som hine Vilkaar synes at forudsætte, er vel ikke før blevet Dem saa beskueligt. Deres gode Hierte vil beklage mig.

Det smukke Kiøn her er stygt. Der findes rigtig nok en og anden Evadatter her, som ikke har aflagt al Charitisme, men da jeg ikke kiender een eneste af dem uden fra Møder paa Volden, saa tør jeg ikke synderlig tro mine Øine, da der skal mere til end et Møde for at vide, hvormegen Deel en skarp Nordenvind, Carmin for 2 β o. s. v. kan og bør tilregnes af den skønne Ansigtifarve. Saameget veed jeg, at det er her lidt vel stærkt i Brug, at de kiere Koner løbe bort fra deres Mænd, at Demoi- sellerne faae Børn, hvilket kan være godt nok, men der ere dog mange, som finde, at sligt ikke duer. En Præst paa Landet en Miil herfra har to meget deilige Døttre; de fik en Slump Børn,

¹⁾ Hvem de Personer, der betegnes med disse Bogstaver, er, vides ikke.

og løb i disse Dage omsider bort begge to med een eneste Under-officerer. Han giftede sig strax med den ene, og for at berolige det faderlige Hierte, skrev han Papa til, at han nok skulde sørge for, at den anden ogsaa skulde faae en Mand. Dog siger man, at Faderen var saa urimelig, at han ikke vilde være fornøiet dermed. — Undertiden træffer der dog noget ind, hvormed man kan more sig, ifald man bare er noget academisk og burschikosisk stemt. Sidste Nytaars Aften for Ex. vare nogle Hundrede Burscher i Slaabrokker og Nathuer ude i Gaderne hele Natten, slog alle Lygterne i Stykker, slog Vinduer ind, og flere kiønne Ting. I forrige Uge havde et saadant Selskab foretaget sig at fylde Bassinet af et Vandspring paa Torvet med Slagterblokke, og Afvisere, og Lygtestiger, ja, hvilket overgaaer al Roes, de havde med utrolig Umage revet fire og tyve Vandposter, som staae i Gaderne, overende og bragt i det bemelte Bassin. For noget siden brækkede disse lærde Bengler Snedkerlaugets Skildt ned, bar det en Fierdingvei uden for Byen, og slog det op paa en gammel grundmuret Gallie. — Naar man nu betænker, at alt saadant maa skee om Natten, siden man ikke kan forsømme sine Collegier om Dagen, saa forhøier det endnu meer det priselige i disse Bedrifter. — Et Selskab af sex Personer havde for et par Dage siden forsamlet sig i en meget vigtig Hensigt. De satte sig omkring i Stuen, et Lys stod midt paa Bordet, hver af Medlemmerne trak Tobakspiben frem, og det blev paalagt, at ingen maatte røre sig, før man havde saaledes fyldt Værelset med Tobaksrøg, at Lyset gik ud. De triumpherede. Lyset gik virkelig ud, maaskee for ikke længer at see paa disse Narre. —

Ser De, kunde jeg ikke more mig, naar jeg bare gad været over det: Er det ikke min egen Skyld, om jeg kieder mig. —

Forgangen Dag havde jeg den Fornøielse at modtage Minerva og nogle lærde Tidender. Disse Sager mindede mig meget levende om Kiøbenhavn og jeg læste alting med en Begierlighed, som De neppe kan forestille Dem. Jeg tænkte i Førstningen, at De havde lagt et lille Brev med, men efter at have rystet alle Minervas Hefter, efter at have taget hvert Nummer i det ene Hjørne og svinget og rystet det, tænkte jeg om igjen. Recen-

sionen over Gulddaasen havde jeg Aarsag til at være fornøiet med. — Til Hevn for min bemelte Rysten maa De ryste nærværende Stykke Papiir saameget De vil, og jeg er vis paa, at De ikke finder noget taaleligt Brev. Det er dumt tilhobe.

Gode, kiere Fr. Pr.! jeg anbefaler mig nu til Deres Venskab, til det Venskab, som vil glæde mig endog paa hiin Side af det store Forhæng. Jeg kysser Deres smukke lille — ikke venstre, men høire Haand, thi det er den, jeg nu trænger meest til. Næsten begynder jeg at frygte for, at den nu misundelig hævner sig en lille Smule, fordi jeg i hine lykkelige Dage maaskee syntes at holde mig for meget til dens Naboe, og forsømte den. Bed den søde Haand om Forladelse paa mine Vegne.

Olufsen.

Olufsen til Fru Pram.

Göttingen d. 26. Janv. 1794.

Just da jeg vilde forsegle mit sidste Brev, paa det at ingen uden De skulde faae at see hvor dumt det var, modtog jeg Deres to kiere Octavblade, og paa dem saa meget Venskab, saa meget fiint og smukt, at jeg ganske sikkert havde skrevet Dem nok et Brev til Svar derpaa, dersom det ikke havde været for sildig. Imidlertid er det mig dog næsten kiert, at jeg har det tilgode i Dag, siden jeg derved har nu atter Anledning til at erkiende, hvor venskabelig De er imod mig. Denne Følelse er altid mit Hierte dyrebar, og naar jeg tilstaaer dette, er det ikke blot Taknemmelighed, men tillige Glæde.

Gode Frue Pram; De skulde ikke skiende for de faae Ord, jeg lod falde om Forglemmelse o. s. v. Jeg forsikkrer Dem, at jeg meget vel veed, at Deres Hierte er just ikke af det meget forglemmende Slags; jeg har desuden een Gang havt den lykkelige Erfaring, at De i det mindste behøver meer end fire Maaneder for at glemme mig. Jeg kunde derfor ikke for Alvor være istand til at tiltroe Dem saadant fælt noget. Men jeg tvivler tillige om, at jeg nogensinde har yttret Mistanke derom. Jeg har ikke meent Dem, jeg kunde ikke mene Dem. De har sandelig været meget god og venskabelig imod mig. Naar jeg tilstaaer, at jeg veed hvor nødig De tage[r] fat paa en Pen, naar

jeg tillige siger Dem, at jeg ret vel indseer, hvor mange Aarsager der undertiden kan give Dem Ulyst til al Skriverie, saa vil De ikke kunne ansee mig for utaknemmelig nok til ikke at ville skiønne paa de Prøver, Deres Venskab giver mig om at jeg mindes af Dem; Nei, gode Veninde! det er vist ikke Dem, jeg først bliver glemt af; jeg frygter ikke derfor; men det er mine andre saakaldte Venner, der tydelig vise, at De give mig en god Dag. Sandt at sige, saa kan det ogsaa være det samme; jeg tænkte [h]eller ikke paa andet end at holde gode Miner med disse Menesker saalænge jeg kieder mig her; naar jeg først slipper fra Göttingen, tvivler jeg slet ikke paa, at jeg jo skal kunne more mig ret godt uden disse Venners Hielp, og mellem os sagt, jeg skal tilforladelig give dem en god Dag igien, det kan De troe. Da vil jeg ordentlig blive storagtig; jeg vil fornøie mig over min Reise, og jeg vil ikke engang have Breve fra andre end fra Frue Pram, og heller ingen anden skrive til end til hende, den eneste, som nogenlunde stod mig bie i min Göttingske Nød. De andre maa ikke bilde dem ind, at jeg reiser udenlands allene for at indsende dem Rapporter om min Reise, og lade mig more dem, og sørge for mig selv; jeg siger tusend Tak; jeg gjør det ikke.

De skal ret have Tak for den Medlidenhed, De ytrer over min bedrøvelige Juul. Ja, var jeg ikke at beklage. Jeg tænkte, saa snart jeg vaagnede, at række Haanden ud efter Julekage, men —

Jeg veed intet Nyt at fortælle Dem, uden det skulde være dette, at jeg har faaet mig en deilig mørkblaae Kiøle, hvori jeg sandelig er meget smuk. Kun Skade at her ingen Gienstand er, som min Fortryllelse kan virke paa; imidlertid spaserer jeg flittig om i Gaderne deri, for dog at gjøre hvad jeg kan, og i det mindste virke i Løndom. Det er rigtignok lidt grusomt, men jeg kan ikke bare mig.

De to nye Comedier¹⁾, De skriver om, har jeg ikke skrevet. Dog har jeg i denne Tiid alvorlig lagt mit Hoved i Blød for at bringe et Mesterstykke frem. Planen i det hele har jeg ogsaa

¹⁾ „Silkeskoen“ og „Tindaasen“ (se ovenfor p. 223).

færdig, men med Detaillen er jeg ikke kommen videre, og jeg har ikke skrevet et Bogstav endnu. Stykket skal hedde *Rosenkiederne*.¹⁾ Ingredienserne deri skal være en galant Kiøbenhavns Dame, som er gift med en ærlig gammeldags Borgermand i en lille Kiøbstæd; en ægte kiøbenhavnsk Cavaleer, som tillige med Madamen gjør min ærlige Borgermand Fortræd med deres Kiøbenhavns Nykker; en ung Dreng, som gjør slette Vers, og mange flere Herrer og Damer. — Det bliver meget smukt, ifald det bliver bare færdigt, som jeg selv dog tvivler paa. De klager altid over, at De intet Nyt har at fortælle mig. Men gode Frue Pram! De er udentvivl ubillig mod Deres Skiebne. Tillad mig at give Dem Prøve paa, hvor meget Nyt De kunde sige mig. Comedie, Baller, Assemblée, Concerter fraregnede, saa burde jeg dog vide, hvem De besøger, hvem der besøger Dem. Kommer Jomfrue Eydлиз til Dem. Vær saa god at formelde hende min Ærbødighed; jeg kan ret lide hende, naar jeg tænker mig om. Er Lotte glad over, at vor Herre rev Svigersken²⁾ til sig. Jeg meener ja. Det var ikke mere end billigt, at dette Par forærede Dem en Pyramide med en lille Karse-Skov paa. Det kunde jeg ogsaa have gjort i Kierulfs Sted.

Besøger Etatsraad Rothe Dem ofte; el'er komme De der om Søndagen? Befinder han sig godt! Vil De ikke ved Leilighed overbringe ham min Hilsen. Jeg skriver ham til med det første, da jeg har adskillige mineralogiske og andre Nyheder at melde ham. Har Frøken Rothe³⁾ havt Bryllup?

See her, gode Frue Pram! en Prøve paa hvor mange kiønne Bagateller De har at tage til, naar De ret vil glæde mig. Synes De at disse Bagateller er alt for meget Bagateller, saa maa jeg sige Dem, at det aldeles ikke er saa; det er altsammen yderst

¹⁾ Dette Lystspil i 5 Akter udkom først 1803 og opførtes s. A., men henlagdes allerede efter at være spillet 2 Gange. ²⁾ Til hvem Olufsen her sigter, kan ikke oplyses. ³⁾ Anna Rosine Rothe, Tyge Rothes yngste Datter, (f. 1772), holdt 21. Februar 1794 Bryllup med daværende Professor Niels Iversen Schow, der 1792 var bleven udnævnt til Direktør for Prins Christians (senere Christian VIII's) Opdragelse. Senere blev han Professor i forskellige Discipliner ved Universitetet og tillige Professor i Kunsthistorie og Mytologi ved Kunstakademiet. Han døde 1830; hans Hustru var allerede død 1815.

vigtige Ting, det maa De troe. Der er slet ingen Bagateller i Verden; jeg taler deres Sag, maaskee af Partiskhed. —

Farvel, gode Veninde, vær lykkelig.

Olufsen.

Pram til Olufsen.

Kiøbenhavn, d. 8. Febr. 1794.

Jeg skammer og ærgrer mig inderlig over, at Du bestandig har grundet Aarsag at klage over at forsømmes af den, som dog havde Aarsag til at troe, at Du tællede ham blandt Dine inderligste Venner, da jeg saa godt som aldrig skriver Dig til. Kunde jeg anføre noget til Undskyldning derfor, saa — dog hvad kan tiene til Undskyldning for ikke at anvende paa sine kiæreste og fortroligste Venner en halv høyt en heel Time om Ugen, eller engang hver anden Uge?

Af Mangel paa bedre Undskyldning vil jeg fortælle Dig en, der i ingen Henseende er god; det er, at jeg — især siden Nytaar — lever et ulyksaligere Liv en (sic!) nogensinde. — Min Kones Helbred er som i de første Tider, Du kiendte hende, eller før, og bliver fra Vintrens Begyndelse stedse slettere. Hendes Asthma og med den hendes Vrantenhed og Uomgiængelighed, eller Utaalnelighed til at omgaaes, tager hver Dag til. Jeg har holdt Ørene stive saa længe jeg har kunnet; men min Taalmodighed, som omsider er opbrugt til sidste Krumme, hielper mig nu ikke meere til at udholde, ja end ikke til at reparere, hvad der daglig ødelægges ved disse Storme af det, der skulde gjøre Livet taaleligt. Jeg er hende forhadet; hun afskyer mig som et nederdrægtigt Afskum af al Lumpenhed og enhver Indvending mod Passeligheden af deslige eller andre Ærenavne ansees som nyt Beviis paa, at jeg fortiener dem.

Taus, sukkende, bitter og vredagtig i de blideste Øyeblikke, hader hun alt Selskab, al Menniskeomgang, er alle Mennsker, Dig maaskee eene undtagen, fiendsk, eller hun foragter dem. Vi see, siden Lottes Bryllup, næsten aldrig den Familie; Commandeurens er det uigenkaldeligen ude med; skiøndt vi komme der hver anden Søndag; til Rothes har hun i Vinter ikke været. Jomfru Monrad lader det som ækler hende, og Jomf. Eidlitz og jeg ere øyensynligen for gode Venner. Hun har siden Din Af-

reise seet hver af dem een eller to Gange. Bergsøe kommer her saa godt som ikke meere; Swartz har været her to Gange siden han kom, og han er endnu stedse en af dem, hun mindst de- testerer. Vi spillede Cabale, og Perial¹⁾ med hinanden, naar vi vare sammen, men vovede jeg at tale noget, hvad det var, som kunde lede til en Samtale, saa var Svaret, om der kom noget, en Bitterhed, som avlede flere, og som, naar jeg havde forgiæves stræbt i nogle Timer eller nogle Dage at tilbetle mig Fred eller taus Neutralitet, blev til et formeligt Skiænderie. Et saadant fort- sattes Dage og Uger, saalænge til hun trættet modtog en kry- bende Ansøgning om Stilstand, og efter endnu en Salve af det grove Skyts fornyede den paa slig Maade afbrudte Taushed. — Jeg for min Deel omgaaes ikke længer med noget Menniske, uden med de Mæglerdrænge, som komme efter Passe; for Resten er jeg uophørlig paa mit Kammer. Til Scheeles²⁾, som i Vinter begyndte med fornyet Indstændighed at drive paa at have min daglige Omgang, kommer jeg siden November ikke uden naar jeg ved formelige Invitationer nødes dertil; thi ogsaa denne Om- gang mishager hende. Til den Yderlighed, hvori Forfatningen nu befinder sig, er det gaaet i et Par Maaneder gradviis nedad, indtil det nu er værre end nogensinde. Jeg har — ved Gud! af ingen anden Aarsag, end fordi enhver anden Maade, saavidt jeg har indseet Mueligheden dertil, er forsøgt med yderst Van- held, nu begyndt med at leve ganske for mig selv under Stor-

¹⁾ Perial er et Slags Kortspil. Navnet er fordrejet af det franske Impé- rial. Reglerne for dette Spil, som det vilde blive for vidtløftigt her at gøre Rede for, findes i de samtidige Spillebøger. Ved min Kollega, Biblioteksassi- stent C. S. Petersens Velvilje er jeg bleven gjort bekendt med følgende Passus i et udateret, utrykt Brev fra Rask til P. E. Müller (Abrahamske Autografsaml. st. Kgl. Bibl.), som passende kunde anføres her: „Impérial er et Kortspil, hvor den siges at have Impérial, som har 4 Kort af et Slags, især de 4 fornem- ste (Esserne); derfra er Talemaaden overført til den, som føler sig lykkelig, eller som man siger er salig ☉: drukken, og synes at savne ingen Ting. Man burde altsaa egentlig sige han har Impérial og ikke han har en Perial.“ Nav- net findes flere Steder i den samtidige Literatur, bl. a. hos Pram i dennes „Digteriske Arbejder“ I. p. 413. ²⁾ Statsminister Jørgen Erik Skeel (f. 1737 † 1795), der var Pram en god Beskytter og Ven, hvorfor denne ogsaa ved Skeels Død fejrede hans Minde ved en Tale i Selskabet for Efterslægten, hvorom mere nedenfor. (Trykt i Minerva 1795. Marts. p. 302).

mene. Det er ikke fiorten Dage siden jeg hendrev fem Dage paa mit Kammer, og blev der liggende om Natten paa Gulvet. Hun har siden skaffet mig min Feldtsæng. — Nu i tre Dage er det det samme. Jeg spiser her, ligger her oppe, og al Communication er afbrudt. Kun fortæller mig Rikkens¹⁾ Ansigt om det vedvarende Uveir dernede. Hun, stakkels Pige, fortæres af Sorg og Svindsot. —

Du seer heraf min Forfatning, og fatter, at den er ikke blid. Læg hertil, at dens ydre, udenhuuslige, Side er intet mindre end fornøvelig: at jeg seer mig sandsynligen fordømt til det evige Skriverkarlsarbeid med Com. Collegium og Pensionsdirectionen; at jeg vel i Aar har Udsigt til Udkomme, men — til Sult, saasnart Freden sluttes; at Advarsler fra samtlige Ministerio have gjort mig det til Nødvendighed at opgive Minerva; at jeg har gjort det, og Rahbek modtaget den²⁾, (uden at værdige mig et Øyebliks Samtale), altsaa uden at jeg har Rimelighed for at supplere i paakommende Fald, som hidtil ved privat Flids Frugt, hvad jeg ved Frugten af Embedsflid mangler til Udkomme; at jeg i Følge hidtil førte Vandel lever som den formeligste Skielm eller Misdæder, udelukt fra al menniskelig Omgang end sige Venskabs-Interesse, trøstende Giæstfrihed o. dl., men afskyet af alle, afskyet saa meget meere, som den Kone, der respuerer mig, og for hvis Skyld jeg lever i denne Forfatning, af mig selv er canoniseret, er udraabt for det Vidunder af al Quinde-Ypperlighed, som kun en Helvedcharacter ikke skulde finde selv Helvede et Paradis med.

Jeg blev ikke Consul i Tunis. Min Gemalinde havde givet mig sin Approbation til at søge det. Jeg troede, dette er, haabede, at Reise, let Clima, rundeligt Udkomme, Tilnærmelsen, Nødvendigheden af Omgang med forskiællige, og med Mennisker, som havde mere Levendhed og mere Politesse end Mængden af dem, vi her kunne see, skulde gjort vort fælles Liv bedre. Hun lod mig forstaae, at hun nødigen vilde gaae til Tunis, og uden at tage min Ansøgning tilbage, magede jeg, at den ikke gjorde

¹⁾ Prams Tjenestepige. ²⁾ jfr. Rahbeks Erindringer IV. p. 247 ff. I Brevet staar: dem i Stedet for: den.

mig til Consul i Tunis. Sandsynligen har jeg derved giort, at jeg aldrig gjør noget Skridt fremad fra de 400rd., jeg har.

Jeg har ei blot tænkt paa, men handlet om, at see at erhverve mig noget af den store Fortieneste, jeg nu mangler, den at have reist. Jeg har talt med Gr. Schimmelmänn¹⁾ om at lade mig reise til Norge, om intet andet Steds hen. Commerce Collegium har om Norge ikke meere Localkundskab end om Ladronøerne. Det befatter sig ikke heller det mindste med Norge. Af de 25000rd., som aarlig udgiøre Commercefonden, gaaer ingen Skilling til Norge; det har heller ikke meere Correspondence med Norge end med Kamschatka. —

Det lader som Greven nok vilde jeg reiste til Norge, og at man dertil skaffer mig maaskee et Hundrede Rigsdaler, eller To — Godt! men — hvad skal jeg nu i Norge? Hvormed retfærdiggjør jeg denne Sendelse? Jeg skal selv opsætte en Instrux for mig; men hvad skal jeg lade dem befale mig at undersøge? Indsluttet i mit Kammer, udelukt fra alt, hvad der hedder practisk Statsvæsen — da jeg for 8 Aar siden forgiæves har bedet om blot en Auscultantstoel i Collegio — veed jeg slet ikke, hvad Kundskaber man kan benytte, og savne, ej heller er jeg Menisket, som skal kunne indhente dem. Altsaa et Project i Luften — og i Luften det eeneste Project, jeg kunde drive til Virkelighed, for at skaffe en Forandring i mine Kaar.

Med Minerva har jeg opgivet 600rd. Indkomst. Vedbliver Krigen, saa har jeg alligevel i Aar 12—1600rd., hvis ikke har jeg 4—600rd.; og eengang maa dog Kong Pitt²⁾ giøre Fred. — Jeg har tænkt paa 100000 Ting. Jeg vil antage Drænge, og være Skolemester. Kan jeg det? — Hvad skal jeg lære dem? Jeg vil tage Attestats og blive Præst; men Hebraisk kan jeg ikke, og kan ikke lære det i eet Aar. — Jeg vil tage Juridicum og blive Procurator; men jeg er skindfattig, og hvem betroer mig da Sager. — Jeg vil være Landmaaler — Godt — dette finder jeg i det mindste det mindst ravgalne. — Dit Raad, gode Oluf-

¹⁾ Heinrich Ernst Schimmelmänn (f. 1747 † 1831), den bekendte Statsminister. ²⁾ Den almægtige engelske Statsmand William Pitt den yngre (f. 1759 † 1806).

sen! og fornemmelig Din Mægling hos min Kone, at hun har den Naade for mig at forskyde mig;¹⁾ thi Foreening til andet end at kappes om at pine hinanden til Døde, er der for os ikke at tænke paa. Tilgiv, at jeg har underholdt Dig saa umaneerlig meget med mig selv, især da denne Underholdning er saa lidt underholdende.

I Følge Din sidste Opgave, som jeg fik i Gaar otte Dage har jeg to Gange været hos Jacobi — tiere har jeg ikke havt Tid — for at faae Afhandlingen, men endnu ikke faaet den. Jeg skal lade den trykke og besørge Correcturen det beste jeg kan. Jeg troer nok der er Luxerie i Spillet med Præmieringen. Kun kiender jeg Hauch for en ærlig Mand, og veed, at han næppe staaer sig med Viborg saaledes, at han kan have Deel i Luxeriet. Det er Ret, at Du lader Tingen trykke; men om Du skulde sætte Dit Navn paa Titelbladet, er jeg ikke, synes mig, vis paa, at jeg bør raade Dig. Er det ikke nok, at det ingen Hemmelighed bliver? Hvorfor Navnet? Er der ikke en ufornøden Trodsen deri? Lægger Du Dig ikke uden Fornødenhed ud med Folk derved? — Som sagt, jeg lader Tingen trykke, Dit Navn med, om Du ingen nærmere Ordre giver mig, men der bliver formodentlig Tid til at Du nærmere kan tilkiendegive mig Din Beslutning, inden den kan blive færdig fra Pressen, skjøndt jeg ikke veed hvor stor den er.

Jeg skal nu vinde den norske Præmie; men det nu bliver nok ikke, førend ad Aare, uagtet Dommen skulde falde en Maaned efter Indsendelsen, men Khr. Anker²⁾ er nu her, han reiser herfra i Martii, og skal da først heele Sverrig rundt, til Sala, Stockholm, Upsal, Gefle, Fahlun etc., saa til Røraas og hiem; og før han kommer hiem bliver der ingen Dom — desuden — nu har man alle Stykkerne i saa lang Tid — desuden hvor nær burde min være Præmien, desuden, desuden — —

Jeg har unter den obwaltenden Umstånden ikke læst Dine

¹⁾ Et stærkt men raat Udtryk om, hvad Pram i Nødsfald vilde gøre for at faa Tamperretsarsag til Skilsmisse, er her udeladt, tilmed da det sikkert er halvt spøgende. ²⁾ Den bekendte norske Rigmand Bernt Anker (f. 1746 † 1805), der ganske særlig havde virket for Planen om et norsk Universitet.

Breve til min Kone — som jeg aldrig læser hendes Breve endog de aabne — men veed følgelig ikke, hvorledes Du lever. Du leve vel, saa vel som jeg skidt. Pram.

[Paa alle Kanter af Brevet er tilføjet:]

Vil Du skrive noget til mig, som helst blev ulæst af somme, saa lad en Tydsker, hvoraf der i Göttingen ingen Mangel kan være, skrive uden paa, og forsegle det med sit Segl.

At Prof. Olsen i Sorøe blev Consul i Tunis, veed Du af Aviserne, hvis ej, vide Du det herved.

Vi havde i Forgaars igien et Oprør i Staden. Holmens Tømmermænd bleve vrede, fordi man havde arresteret en af deres Kammerater. Man lod en halv Snes Gardere ride op over Holmens Broe og dermed var det forbi.¹⁾ — Har ingen fortalt Dig om det Oprør her var i Anledning af at de franske Kiøbmænd her er vilde giøre et Bal pour celebrer la reprise de Toulon?²⁾ Det er en rar Historie. Den engelske Minister, en Highwayman, som Kong Pit har sendt herover, der hedder Hailes³⁾, havde kiøbt nogle af vore Matroser til at slaae Vinduerne ind til Rauchs,⁴⁾ hvor Ballet skulde staae. Man havde buden en heel Deel Folk ved Billetter, der vare trykte, men kiønt forseglede, og altsaa dog vel ikke offentlige Documenter. Politimesteren⁵⁾ forbød Tin-

¹⁾ Holmens Tømmermænd, der havde gjort Førdring paa højere Løn (formentlig var i den Anledning en af dem bleven arresteret), samlede sig en Aften ved Holmens Bro, da de kgl. Herskaber skulde køre til Teatret; de vendte derfor strax tilbage til Slottet og kom ikke i Teatret; flere af Urostifterne blev arresteret (jfr. Hist. Tidsskr. 4. R. IV. p. 250). ²⁾ Toulon, der 1792 var bleven erobret af Englænderne, var 19. Dec. 1793 taget tilbage af Konventets Tropper. I den Anledning vilde de herboende Franske give en Fest, men Politimesteren forbød dens Afholdelse (jfr. Rahbeks Erindringer IV. p. 258). Fremstillingen der stemmer dog ikke helt overens med Prams. ³⁾ Som bekendt havde denne senere paa Aaret et Sammenstød med P. A. Heiberg, hvorom mere nedenfor. Hailes synes efter Rahbeks Redegørelse at have spillet Spion ved denne Lejlighed, thi „den mig da personlig ubekjendte Diplomat“, som han omtaler, maa sikkert være Hailes. ⁴⁾ Raue eller Rau, ikke Rauch, som Pram skriver, var Indehaver af det daværende Hotel d'Angleterre, Hjørnet af Vingaardsstræde og Reverentsgade. ⁵⁾ Johan Thomas Flindt (f. 1740 † 1805), der siden 1788 var Politimester i København. De senere paa Aaret forefaldne Uroligheder indenfor Tømmerlavet (se: Nyrop, Kbh.s Tømmerlav p. 165) gav forøvrigt Anledning til, at han endnu samme Aar tog sin Afsked.

gen solennement. Jeg har derfor bedet min Kone ikke give mig Boeff à la Mode eller Salat, siden det er franske Retter, og det kunde stikke Politimesteren eller Hoffet ved ham, at sende hen og lade mig forbyde, at æde slig democratisk Mad. Du seer deraf, at det var høy Tid at holde inde med Minerva.

Olufsen til Pram.*)

Göttingen, d. 16. Febr. 1794.

I Gaar fik jeg Dit Brev, gode Pram! og jeg skriver Dig til i Dag, mere for at sige Dig, hvormeget det har bedrøvet mig end for at give Dig enten Trøst eller Raad; hvilket jeg ikke kan. Er det fuldkommen rigtigt at Du selv var Aarsag i, at Du ikke kom til Tunis, da synes mig det var høist uoverlagt. Hvorfor gik Du ikke derhen; Vilde Din Kone ikke, eller ikke gierne følge med, saa vilde hun have kunnet leve bedre i Kiøbenhavn og Du i Tunis, end I nu leve. Denne Art af Skilsmisse forekommer mig som en af de største Lyksaligheder, Du eller hun kunde ønske; og som Du ikke let vil kunde finde Udsigt til igjen. — Jeg synes ogsaa, at Din Beslutning at opgive Minerva ikke heller var gandske nødvendig; Du kunde jo blot have ladet den stødende historiske Artikel været ude; Herved, vil Du sige, havde Du tabt Dine Abonnerter. Ikke dem alle. Maaskee Du havde tabt et Par hundrede Rigsdaler aarligen; men man taber hellere 200 Rdlr. end 600 Rdlr. Jeg synes Du har derved uden Nødvendighed berøvet Dig den største Deel af Dine Indtægter, giort Din Forfatning endnu mere precair, og jeg er overbeviist om, at Ængstelighed derover er tildeels Skyld i Din Kones Stemning. Imidlertid er Sagen dog i Grunden ikke saa overmaade farlig. Egentlig var Minerva-Indtægten da ogsaa usikker; den beroede jo tildeels paa Din private Flid, Dit Helbred og flere Omstændigheder. Skulde Din Skiebne endog have fordømt Dig til urokket at blive staaende til Pæls ved de visse aarlige 400 Rdlr., saa kan Du, synes mig let, uden Minervas Hielp, bringe de manglende 600 Rdlr. tilveje, især da Du herefter vil gandske kunne disponere Dine Fritimer. Saaledes har Du i et Par Aar den Ud-

*) Brevet findes hos Øst 1835. Nr. 73 p 337 ff., Originalen har jeg ikke haft Adgang til.

sigt, som en Samling af Dine Arbeider kan give Dig; at frembringe een, eller halvanden Comedie om Aaret, eller tre Comedier i to Aar vil ikke være Dig saa saare vanskelig, og dette vil bringe Dine Indtægter igien i den fornødne Ligevægt. — Jeg finder altsaa, som Du seer, ikke Din Forfatning meget værre end før. Om det er ubehageligt at skylde sin private Flid alt, efter at man har i femten sexten Aar som Slave dreiet eet af Statens Hiul omkring, er en anden Betragtning; ligesaa om der kunde aabne sig en rimelig Udsigt til at blive bedre lønnet ved at hensesættes til et lettere Hiul. Vil Du ikke være Professor ved det norske Academie. Cameralvidenskaberne ere saare lette at sætte sig fast i, og hvem skulde gjøre Dig Professuren deri stridig? Dit Project at reise i Norge synes jeg fra alle Sider godt om. Men lad det kun ikke blive derved. Det har alt for mange Fordele og for faa Hindringer til at kaste bort. Hvor Du skal faa Penge fra? — Du behøver 400 Rdl. til at reise der i fem Maaneder. Hvad Commercefondet, og Fondet ad usus publicos ikke vil bidrage, skal Du laane, om det saa bliver paa 20 forskellige Steder, og Du skal betale Laanet med Indtægterne af Din Reisebeskrivelse. Hvad Du skal undersøge paa denne Reise? — alt hvad Du kan. Mineralogien og Bjergværkerne undtagne, hvorom endog en kyndig Reisende ikke vilde finde meget nyt at sige, saa vil Du ikke møde meget deroppe, som ligger uden for Din Omkreds. Du skal give os en pittoresk Reise, samle historiske Data, søge at bestemme den norske Almues Character, og Norges Individualitet. Hvilket Paaskud til Reisen? — Reisen selv. Der er intet naturligere for en Nordmand end at reise til Norge. Det er en Grille at det vilde see ud som en Art af Skilsmisse.

Du spørger, hvorledes jeg lever. Gandske eensomt. Paa Lichtenberg nær seer jeg næsten ingen. Forresten arbeider jeg paa at gjøre min Almuephysik¹⁾ om. Jeg læser en skrækkelig Mængde Bøger, gjør Excerpter og studerer flittig Chemie. Jeg

¹⁾ Muligvis hans Oversættelse af Erxlebens Begyndelses-Grunde til Naturlæren, der udkom 1790, men som rigtignok ikke opnaede nogen anden Udgave — eller muligvis et paatænkt Arbejde, der aldrig udkom (se: Brev af 28/2, 1794).

opløser og præcipiterer, destillerer, sublimerer, og venter med inderlig Længsel April Maaned for at reise herfra.

Endskiøndt jeg oprigtig sagt ikke seer hvad Trods der er i, at jeg satte mit Navn paa Planen, saa kan det vel være muligt alligevel, at andre kunde være af Din Mening. Altsaa lad Navnet være borte. Men jeg beder da, at følgende Forerindring maa blive anbragt. „Dette Forsøg til en Plan for det Classenske Agerdyrkningsseminarium blev indleveret til det Kongelige Videnskabernes Selskab i Anledning af dettes bekendtgiorte Opgave. Endskiøndt det ikke vandt sammes Bifald, har Forfatteren dog troet, at baade dets Fortrin og dets Mangler kunne veilede til noget Bedre. Og da dette Institut sikkerligen interesserer den oekonomiske Deel af Publicum, kunde Forfatteren saa meget mindre tvivle om sin Pligt, at fremlægge sit Forslag til alle kyn-dige Landmænds Bedømmelse.“ — Lad nu Piecen snart trykke, og giv Rewentlow,¹⁾ Colbjørnsen,²⁾ Classen, Malling, Rothe, og mig Exemplarer. — Kiender Du „Sammlung nützlicher Reisebeschr. u. Aufsätze aus d. dän. Minerva gewählt?“³⁾ — Din Theater-artikel 1791⁴⁾ er ogsaa oversat der, samt Din Afhandl. om Ma-leri, Smag og Luxe. I hiin findes blandt andre Skiønheder Komedititlen: den virkelig Vise fortydsket: das wahre Lied, og: Holbergs Arv, Holbergs Erbe. —

Hermed Farvel, gode Pram. Jeg veed næsten ikke, hvilken Gud eller Genius jeg skal anbefale Dig til, undtagen Venskabets Genius, i det mindste skal Du hos ham ikke have noget at klage, for saa vidt jeg maa raade. Olufsen.

Pram til Olufsen.

Kiøbenhavn d. 18. Febr. 1794.

Broder.

Omsider har jeg i Gaar faaet fra Jacobi Din Piece. Siden han er Høyesterets Assessor, er han ingen Formiddag at faae

¹⁾ Den bekendte Bondeven Grev Christian Ditlev Frederik Reventlow (f. 1748 † 1827). ²⁾ Daværende Generalprokurør Chr. Colbjørnsen (f. 1749 † 1814), hvis varme Interesse for Landboreformerne er velkendt. ³⁾ Oversættelsen var besørget, dog uden Angivelse deraf, ved den kgl. danske Kancellisekretær Johan Friedrich Schütze i Altona; den udkom 1792. ⁴⁾ Under Titlen: C. Pram, Vom Dänischen Theater (p. 292 ff.).

fat uden Søndagens. Jeg havde vel for meere end fiorten Dage talt med ham, og faaet Løvte, at han skulde sende mig den; jeg har og siden et Par Gange været hos ham, men uden at finde ham og følgelig uden at faae Tingen. Jeg regner ikke, at jeg har sendt Bud til ham, thi Hr. Niels¹⁾ har formodentligen ikke havt Tid til at forrette Ærendet, saalidt som noget andet Ærende, da han har været meget sysselsat med at bortspille alle sine som og en Deel af mine Sager, hvorfor jeg endelig i Onsdags har maattet jagé ham paa Dørren. — Siden nu Manuscriptet kun udgjør ca. 2½ à 3 Ark, saa kunde jeg vel i en Snup faae det trykt; men Gud veed, om det er viist eller galt — jeg troer jeg troer (sic!) jeg opsætter det, til jeg faaer Brev fra Dig til Svar paa dette. — Jacobi nemlig meldte mig Vid. Selskabets Beslutning, at bede om Forfatterens Tilladelse til at lade trykke tilligemed den kronede Afhandling baade Din, og en tredie, paa Tydsk, hvilke tre certerede med hinanden om Prisen. Selskabet fandt nemlig, at den kronede²⁾ havde best behandlet Spørgsmaalet: *hvad skal der læres!* Du best det: hvordan skal der læres? — Tydskeren³⁾ derimod skal med uomstødelige Grunde have bevist, at et Underviisnings Institut for Bønderdrænge var Daarekisterie. Alle tre havde skrevet fortreffeligen, og Du især med megen vel anvendt Localkundskab. — Det forekommer mig, at naar Videnskabernes Selskab vil lade Tingene trykke altsaa naturligviis saaledes, som de ere indkomne, ja ej engang kunne nægte Dig nogle Pudsninger i det mindste paa Stiil og sligt, saa vilde derved Hovedaarsagen, hvorfor Du vilde lade den særskilt og forud trykke, falde bort. — Jeg veed ikke: Tui esto arbitrii. Jeg raadspørger i Morgen Dine Venner Wadum⁴⁾ og Wendelboe, hvad Din Mening er; og maaskee da Stykket er trykt, førend Dit yderligere Svar indløber, allerede i Følge Din engang givne Ordre. Jeg havde ellers ventet et Brev fra Jacobi, hvori han vil skriftlig sige Dig, eller mig paa Dine Vegne, hvad jeg her

¹⁾ Formodentlig en Karl, der har gaaet til Haande i Huset. ²⁾ Som ovenfor nævnt af C. G. Rafn. ³⁾ Hvem denne var, vides ikke. ⁴⁾ Jens Wadum (f. 1746 † 1804), Kommitteret i Rentekammeret, var en god Ven af baade Pram og Rahbek, hvilken sidste ret ofte omtaler ham i sine Erindringer.

mundtlig har meldt Dig fra ham; jeg havde ventet det til i Aften, for at sende Dig det; men det er endnu ikke kommet. Jeg har ikke læst Dit Værk, ikke det mindste deraf, thi jeg har været dertil alt for sysselsat, siden jeg i Gaar fik det; men jeg har allerede forud det derimod, at det er saa fordømt tyndt. Hvad F. kan man skrive paa $2\frac{1}{2}$ Ark. Jeg har jo om Norges Academie ikke kunnet sige tyvende Deelen af hvad jeg vilde sige, og det var et Alphabeth.

Jeg har nu, synes mig, længe ikke haft Brev fra Dig; hvorfra kommer det? Derfra at jeg intet skriver — eller skriver kort og galt? — Den Undskyldning duer ikke. Jeg lever, som Du veed, kun kort og galt: kort, thi det meste af min Tid lever jeg ikke: galt, det er min Skiæbnes Skyld. Nu er denne Frue (Fortuna) paa nogle Dage skikkelig igien, og jeg er gal af Glæde over hende; nys var hun en Laptaske og jeg var gal af Ærgrelse. Apropos: Du maa endelig skrive Fru Lange til. Det var i Fredags hendes Geburtsdag. Der var et Bal paa 50 Personer eller meere, vi dansede til Kl. $6\frac{1}{2}$ om Morgenen, taledes om Dig og drak Din Skaal og beklagede, at Du laae der og glemte Dine Venner. Du maa ikke glemme Venskabet for hende, thi hun fortjener at erindres med Venskab. Hun besøgte og spiste hos min Kone i Aftes. — Reg. Q. M. Sommer¹⁾ var der og bad Dig hilse, saa Brigadeer Halling²⁾ og hans skieve men tækkelige Datter — Windeboes³⁾ o. fl. Alle hilse.

Naar jeg faaer Tid, skriver jeg Dig til for at melde Dig, om jeg til Sommer c. à. d. i April skal gjøre en Oeconomie og Commerzreise til Norge, for Kongens Diætpenge. Jeg vilde da, at Du opgav mig, hvorledes man skal gjøre en saadan Reise,

¹⁾ Regimentskvartermester Sommer, muligvis den senere Major C. Friedrich Ernst v. Sommer (f. 1749 † 1820). ²⁾ Den bekendte Godsejer William Halling (f. 1744 † 1796), der efter en eventyrlig og endnu ikke helt oplyst Udenlandsfærd var vendt tilbage til sit Fædreland og havde faaet Karakter af Brigader. Han erhvervede sig 1776 Dronninglund med Dronninggaard i Vendsyssel og fik Generalmajors Rang, ligesom han 1783 blev optaget i Adelen. Om hans vilde og excentriske Færd gaar der adskillige Fortællinger (se: Hvas, Personer og Familier af Navnet Hvas. V.). Hans Datter Vilhelmine Christine var født $25\frac{1}{2}$ 1775 i hans Ægteskab med Christine Linde Hvas de Lindenpalm. ³⁾ Mon Wendelboes?

hvad man skal spørge om, hvad man skal indberette til Collegium — hvad kortsagt der er at iagttage.

Du kunde sende mig Beskrivelsen over den Reise, Du gjorde¹⁾; det blev da noget at sende Collegium, langt bedre end de dumme Rapporter, jeg kan give, ikke at tale om, at Din Reise da kom til Nytte, og jeg sparede en Umag, som dog ikke blev meget værd. — God Nat. — Min Kone hilser Dig venligst.

Pram.

Olufsen til Pram*).

Göttingen d. 28. Febr. 1794.

Efter hvad Du fortæller mig om Videnskabs-Selskabets Artighed med at ville lade min Piese trykke, bør jeg, saavidt jeg indseer, ikke have noget imod, at dette ærede Selskab fører sig saa tosset op som det behager. Det er noget splinternyt, at et Videnskabselskab bag efter finder en Afhandling god, og vil lade den trykke, naar det i Forveien ikke fandt den værdig til Accessit, eller nogen synderlig fordeelagtig Anmeldelse. Imidlertid er alt hvad jeg har at sige derom følgende. Forlanger Selskabet Piesen, saa vær saa god at udlevere den. Men skeer dette ikke skrivtlig saa betids, at Du i andet Fald kunde faae den besørget til Trykken, inden Du reiser til Norge, eller, har Du virkelig allerede begyndt paa at lade den trykke, saa, i første Tilfælde: tryk, og i sidste: tryk væk, uden Navnet, men med den lille Forerindring, jeg har sendt Dig. Forandringer og Forbedringer har jeg i begge Tilfælde ikke at tilføie. Vil Du hist og her rette Stilen, saa skal Du have Tak.

Hvad Du skriver om at reise til Norge, er vel kun Spøg; i det mindste er det sikkerligt Spøg at jeg skulde give Dig nogle Anviisninger til denne Reise. Saa længe denne altsaa forbliver Spøg, anviser jeg naturligviis ikke for Alvor. Skulde derimod Reisen blive Alvor, som jeg ønsker, da den vilde være moersom

¹⁾ 1790 havde Olufsen foretaget en „naturhistorisk“ Rejse i Norge (jfr. senere Brev af ^{20/5} 1795). *) findes hos Øst 1835, Nr. 44, p. 345 ff.; paa Originalen i Bøllings Brevsamling er med Blyant skrevet: „formodentlig til Pram“, hvilket dog ikke kan være Tvivl underkastet, da han tiltales ved Navn (p. 312); forøvrigt fremgaar det ogsaa af Brevets Indhold.

og gavnlig for Dig selv og andre, saa vil jeg for Spøg meddele Dig noget af den Plan, jeg havde udkastet til nok en Reise giennem dette yderlig interessante Land.

Forresten er det fortrædeligt, at denne Vinters Hændelser ikke indtraf forrige Vinter. Havde Kronprindsen¹⁾ da behaget at indjage Dig Skræk, saa kunde jeg smukt have blevet Fuld-mægtig hos Frue Minerva, hvorved jeg havde været beder tient end med at være Plovprofessor; jeg havde da beholdt min Frihed, jeg kunde reist med Dig til Norge; kort jeg havde været langt lykkeligere end nu, om ikke i andres saa dog i min egen Overbeviisning, efter hvilken Frihed, eller rettere Selvraa-dighed, samt Leddiggang, naar jeg intet gider bestille, og over-dreven Flittighed, naar jeg kommer i det Hiørne, samt den meest uindskrænkede Brug af min Locomotivitas²⁾ ere de Hovedingredienser, hvoraf mit lykkelige Liv maae sammenrøres. Spørg Rahbek, om han ikke vil give mig Minerva for mit Professorat. Sig ham, at det er langt nyttigere at giøde til Sæd med Møg end til Lyksalighed med Leveregler; sikkrere at saae Korn end at udstrøe Moraler, og at Brød, som man selv har frembragt, er uendelig mere værd end en god Comedie, en anden har skrevet. Jeg haaber, han lader sig overtale, og jeg vil da sætte mig paa en Vogn og kiøre lige hjem. Hvad skal jeg her. Jeg har læst et par hundrede Bøger, og indsamlet mange kiønne Kundskaber, men jeg har glemst ligesaa mange. Mit Hoved bør ligned ved et Værelse, hvori der kan rummes en Hob Møbler; vil jeg sætte flere derind, saa maa de forrige bort. Hos mig maae en Trop Kundskaber afløse den anden, som een Flok Soldater den anden paa en Hovedvagt. Jeg lider ikke dette militaire Billede.

Nu nærmer sig da Gud være lovet Foraaret, og gjør Ende paa disse Afløsninger. Nu skal jeg da i Midten af April begynde at reise; og min Tuur gaaer nu ad Franken, Bayern og Swaben, samt tilbage langs med Rhinstrømmens høire og venstre Side, til Nederlandene, Vestphalen, og Holland, hvorfra jeg gaaer i November til Engelland. Jeg farer altsaa fra en Stad til en

¹⁾ Dette Ord er udeladt hos Øst. ²⁾ Bevægelighed. Øst har Cocomotivitas [!].

anden, og hvor jeg paa begge Sider af Veien kan opspørge en god Landmand, en nye Plov, et Stutterie, Hollænderie, Schæfferie, Svinerie o. s. v., saa kaster jeg af. Paa et Landkort vil altsaa min Reiseroute see ud snart som Jupiters, eller rettere, Malernes Lynstraaler, snart som en fuld Matroses fuskende Efterabelse af Hogarths Skønhedslinie. Fra Engelland gaaer jeg giennem Frankerig, Schweiz, til Østerig, Böhmen, Schlesien, Obersachsen, eller i Mangel af sikker Giennemgang i Frankerig, giennem Vestphalen til Böhmen, Schlesien, Obersachsen. For at være ret lykkelig paa denne Reise udfordres foruden Sundhed, to Arter af Følelser; nemlig Følelse af alle de Behageligheder, saadan en Reise kan og bør give, og dernæst Følelsen af, at man har Penge nok til at reise med. Af hiin har jeg et saa tilstrækkeligt Forraad, at om Reisen end gik til Apalacherne¹⁾, eller til een af de Oasis, der efter Strabo, som jeg for Resten ikke har læst, skal svømme i de afrikanske Sandhave, saa vilde den sikkerligt holde ud. Den anden Følelse derimod synes at ville sætte sig paa Bagbenene, og jeg maae fortælle Dig Sammenhængen dermed fordi Du, uden at anvende en eneste Skilling, kan bidrage noget til at rette den. Blandt andre Ting, som jeg inden min Afreise fra Kiøbenhavn begreb, var ogsaa denne, at jeg neppe vilde kunne komme ud med den aarlige Reisesumme af 500 Rdlr. Ligesaa begreb jeg ogsaa, at jeg dog nogenlunde maatte bringe mine Finantssager i det Rene, inden jeg reiste. Jeg søgte derfor at samle de adspredte Levninger af de ikke store Arveparter, jeg har havt, og hvis Beløb jeg egentlig aldrig har vidst. Dette lykkedes ogsaa tildeels. Min Commissionair i Jylland forsikkrede mig, at han efter de Anviisninger, jeg havde givet ham, vilde aarligen sende mig 300 Rdlr. Herved havde jeg altsaa 800 Rdlr. Reisepenge, høiere kunde jeg ikke drive det, men det var ogsaa nok. Nu maatte jeg sørge for at afgjøre, hvad jeg var skyldig i Kiøbenhavn. Min hele Giæld concentrerede sig i Agent Gyldendal²⁾, som jeg i tre eller fire Aar altid havde laant Penge af, og sielden

¹⁾ Apalacherne var en Gren af Folkestammen Maskoki eller Creek, og boede ved Chattahoocheefloden. ²⁾ Boghandler Søren Gyldendal (f. 1742 † 1802). 1783 havde han faaet Udnævnelse som Agent.

betalt. Ham skyldte jeg da noget over fem hundrede Rigsdaler. Vi bleve enige om, at han skulde have 4 hundrede Rigsdaler, og med Resten skulde det beroe. Til at betale ham disse havde jeg følgende Udsigter. Jeg havde efter hans Begiering i forrige Sommer oversat Reisen til Pelewøerne¹⁾ for hans Skarnkiste af Reisebeskrivelser, den skal jeg have 50 Rdlr. for. En Præst i Jylland skyldte mig 250 Rdlr., dem bad jeg om til 11 Juni 1794 og fik Løfte derpaa. For de øvrige 100 Rdlr. tænkte jeg paa at vinde Præmien hos Videnskabselskabet, eller i Mangel deraf, at afbetale dem med noget af det, jeg faaer for min Physik. Men Tingene vendte sig. Skiebnen heysede svensk Flag. Pelew-reisen var oversat, og for den var jeg de 50 Rdlr. vis; derimod skrev Præsten for nylig til Gyldendal, at han ikke kunde holde sit Løfte med at betale i Aar, til næste Aar skulde det derimod sikkert skee. Præmien fik jeg ikke; min Physik har det været mig umuligt at faae færdig, naar jeg ikke gandske vilde opoffre al den Nytte, mit Ophold her kunde bringe mig. Til al Ulykke stolede jeg dog gandske paa disse Udsigter, og da de maaskee ikke kunne sees i saa sikkert et Lys af Gyldendal, saa valgte jeg at tage alt det usikre deri paa mig selv, og at betrygge ham ved først at give ham Commission at hæve min Gage, og for det andet Tilladelse til af min Gage fra 1 Juni 1794 af at tilbageholde disse ommeldte 400 Rdlr. Det Deficit, som herved fremkom i min Reisesumme, vilde jeg gaae imøde med hine Udsigter. Disse ere nu tilintetgjorte for et heelt Aar, og Følgen deraf skulde nu være, at Gyldendal fra 1 Juni af beholder min Gage, til omtrent 1 Marts 1795, og at jeg altsaa i tre Fierdingaar maatte være sat paa de blotte 300 Rdlr., jeg selv gjør Udveie til, og det paa en Tiid da jeg allermeest behøvede mere. Den absolute Umulighed deri gjør, at jeg har besluttet det aldeles ikke maa blive Følgen. Jeg indflyer derfor til Din Bistand. Du skal, efter min Mening og Begiering, begive Dig hen til Agenten, og ved Din Veitalenhed overtale ham til at give Slip paa denne

¹⁾ Af G. Keate; oversat af Olufsen til den gyldendalske Samling af de bedste og nyeste Rejsebeskrivelser, i et udførligt Uddrag. XIV; den udkom ogsaa særskilt 1796 og i Minerva. 1797. I. p. 174 leverede Olufsen nogle Tillæg.

Betalingsmaade, og til den Ende faae Anviisningen til at beholde Pengene fra ham. Jeg tvivler egentlig ikke paa, at han jo finder sig deri, endskiøndt lidt uvillig. Til 11 Juni 1795 kan han jo faae Præstens Penge, og han har desuden Sikkerhed nok, da han har mine Bøger og øvrige Sager, samt mine Mineralier i Forvaring. -- Jeg stoler mere paa Følgen af Din Overtalelse end paa min egen; derfor skriver jeg ham ikke endnu til derom. Men min Beslutning er taget. Jeg vilde nødigt bryde med ham, fordi jeg skylder ham Forbindtlighed, da han saalænge har ladet sig tildeels nøie med Snak; imidlertid, enten han vil eller ikke, saa vil jeg. Nødvendighed bryder Love. Vil han ikke ud med Anviisningen, saa lader jeg ham beholde den; men jeg skriver da til Directionen og giver en anden Anviisning, som jeg haaber bliver honoreret; thi sandt at sige, Agerdyrkningsseminariet er ikke tient med, at jeg lægger mig ind i et Huus ved et Leed, og lever af Kartofler og Regnvand, indtil det Gyldendalske U-aar er gaaet over; og endskiøndt nye oeconomicke Opdagelser sikkerligen vil være Directionen behagelige, tvivler jeg dog paa, at en Fortegnelse paa alle de Urter og Rødder, en pengemanglende Reisende i Nødsfald kunde opholde Livet ved, vilde blive meget velkommen; eller gandske opfylde dens Forventninger. Jeg anbefaler derfor denne Sag til Din Afgiørelse. Snak med, eller rettere, snak for Gyldendal, og vær endelig saa god saa snart muligt at lade mig vide Udfaldet, i det mindste maae Du skrive inden den 15 eller 16 Mart., thi ellers faaer jeg ikke tilig nok Beskeed for at kunne blive færdig med den Correspondance paa Kiøbenhavn, som jeg vil rage i, ifald Gyldendal ikke vil gjøre en Dyd af Nødvendighed. — Undskyld for Resten, gode Pram, om denne Commission er ikke behagelig nok.

Det seer krigersk ud her. 3 Regimenter skal marschere til Nederlandene for at slaae Franskmænd ihjel. Her er et heelt Regiment her, som paa Torsdag afmarscherer efter syv forskiellige Ordre om at blive, og marschere. De have taget Göttingens sidste Vaaben bort, nemlig to deilige blanke Kanoner foran Hovedvagten. De fleste af disse Helte ere smaae, nogle ere neppe 16 Aar gamle. 2 Grenadeer Batailloner drev af i forrige

Uge. De vare inderlig bange tilhobe. Høvidsmanden for den ene Bataillon troede det lod kønt for Krigsmænd at have Mod; for at forsyne dem med noget deraf, holdt han en Tale for dem, just som de skulde marschere væk. Talen var køn nok; den gjorde paa en vis Maade ogsaa Virkning; thi hele Bataillonon gav sig til at græde. At see 300 Mand paa eengang græde er upaatvivlelig et sieldent Syn. Dagen efter gik den anden Bataillon. Ogsaa dennes Chef haranguerede om Behagelighederne af at gaae i Krig og andet, men Følgerne heraf vare mindre vaade; man græd kun Pelotonviis. Hertugen af Brunswig¹⁾ og Gen. Möllendorf²⁾ ere begge reiste herigiennem, den ene med den Næse han fik, den anden efter den han faaer. Der kommer forresten hver Dag preussiske Officerer fra Armeen herigiennem; Alle mangle en Ting, en Arm, et Been, eller andre Mangler, som jeg er for ringe til at prise. Nogle af disse tilrakkede Helte tale i en gandske anden Tone om Franskændene end de Allieredes allierede Avissskrivere.

Du skal hilse Din Frue tilgavns fra mig. Jeg skriver hende saa sielden til, at hun formodentlig skammer sig derover paa mine Vegne. Jeg har nu i skrækkelig lang Tiid intet hørt fra hende.

Lev nu ret inderlig vel, og vær min Ven som jeg Din.
Olufsen.

Fru Pram til Olufsen.

d. 28. Febr. 1794.

Jeg er meget uvis om, gode Olufsen, hvorledes De i dette Øyeblik, da jeg sætter mig ned for at skrive Dem til, er sindet imod mig. Formodentlig er De vred, troer mig mere end uartig, og lover saa hemmelig ved Dem selv ikke at skrive mig til,

¹⁾ Carl Wilhelm Ferdinand, Hertug af Brunsvig (f. 1735 † 1806). 1792 fik han Overkommandoen over de forenede preussiske og østerrigske Hære, der skulde genindsætte Ludvig XVI som Frankrigs Konge. Allerede 1794 nedlagde han imidlertid Kommandoen. ²⁾ Wichard Joachim Heinrich v. Möllendorff (f. 1724 † 1816) blev 1793 Feltmarskal og overtog i Januar det følgende Aar efter Hertugen af Brunsvig Kommandoen over de preussiske og sachsiske Tropper ved Rhinen. Efter et heldigt Slag ved Kaiserslautern (23 Maj) maatte han imidlertid trække sig tilbage til den højre Rhinbred og Aaret efter gjorde Freden i Basel Ende paa Krigen.

førend jeg forbedrer mig; kort sagt jeg seer, at De slet ikke kan begribe, hvorfor jeg ikke i heele fire Uger har kundet finde Tid til at svare Dem. Jeg maae sige Dem til min Undskyldning, at, da Pram sidst skrev Dem til, gjorde han det mig gandske uafvidende, og jeg hørte det ved en Hændelse nogen Tid derefter. Hvorfor det saaledes gik, veed jeg ikke, og om han paa den Maade flere Gange har gaaet frem, veed jeg heller ikke. Fortrydelig blev jeg, det nægter jeg ikke, men, da det ikke er raadeligt i denne syndige Verden at lade sig merke med sligt af Frygt for Storm og Uveir, maatte jeg smukt beholde Fortrydelsen hos mig selv, og lade det saa passere. Et Par Postdage har Forretninger og andre Ting været i Veien, og saa er der ingen Brevskrivning bleven af. Gid De kiere Olufsen kun een Gang imellem kunde være Vidne til, hvorledes Tingene gaae, hvor ilde jeg er stemt til nogen Ting, det vilde vist ikke fornøye Dem, men De vilde undskyldte Deres stakkels Veninde, og ikke tænke ont om hende, og langt fra være vred paa hende. Vi kom da ikke til Tunis. Men ikke vidste jeg i Førstningen, om jeg skulde glæde mig eller være bedrøvet derover. Det gik op og ned med Tanker og Følelser, alt som Vinden blæste gunstigt eller ugunstigt. Dog kommer det mig for nu, som om det var best vi blev her, og jeg er ikke misfornøyet dermed. Gud veed, om det saa bliver ved.

En stor Nyhed har vi her, som De vist ikke engang drømmer om. Christiansborg Slot¹⁾ brændte i Onsdag af fra Top til Taae. De troer maaskee jeg spørger, men det er den rene skiære Sandhed. De maae troe, det var et rædsomt deiligt Syn at see det Kl. 1 om Natten staae i fuld Flamme fra den lave Bygning, som støder op til Cancelliet, og lige ned forbi Slotskirken, det var en Façade af Ild, som jeg aldrig har seet Lige til. Ilden siger man opkom i den Fløy af Slottet, som vender ud til Ridebanen og Slots theatret, i den lille Prinds Christians Værelser, foranlediget som man mener af nogle beskadigede Rør fra Kakkellovne.

¹⁾ Som bekendt udbrød Ilden den 26. Februar, just som det kongelige Herskab gik til Taffels. Om Branden henvises iøvrigt til Carl Bruuns København, hvor der findes en indgaaende Skildring.

Længe troede man, at det intet havde at betyde som i Almindelighed Ild paa Slottet¹⁾. Man var rolig og ingen tænkte paa at redde noget, men med et brød Ilden forfærdeligt ud af tredie Etages Vinduer, og ved Hielp af en meget stærk Blæst udbredede den sig i Hast over hele Bygningen, gik rundt omkring heele Massen og ned af den heele Strækning af Slottet ved Stranden og blev endelig standset, da Garder-Stalden var lagt i Aske, nede ved Stormbroen. Den Deel af Staldene, som gaaer om Ridebanen, Kunstkammeret, det kongl. Bibliothek, Tøyhuuset og Proviantgaarden bleve allene frelste. Nu staae de der de gyselige afbrændte høye Mure og see ret majestætiske ud. Der var stor Nød paa Færde for at redde Cancelliet, da Luen allerede begyndte at spadsere op af Muren, men det lyktes dog tilsidst og det slap med nogle Huller i Taget. Papirer, Archivet, og alt maatte flyttes bort i største Forvirring, og der vil arbeides got for at bringe det i Rigtighed igien. Adskillige Mennesker mistede Livet og mange var i Livsfare. Informator Rønne²⁾ var i saadan Knibe, at han i Hast maatte beslutte at springe ud af Vinduet i tredie Etage, faldt ned paa Altanen over Slotsporten og slap med at forvride sin Arm. Man siger, at Prinds Fride-riks Familie fik intet reddet uden hans Penge-Casse og hendes Juveler. Louise Auguste har atter her havt et nyt Beviis paa, hvor meget hun er yndet, alt hendes blev reddet; mange velklædte Folk siger man var iblant de, der flyttede for hende. I Kongens Etage ere mange kostbare Meubler og Ting af Værdie blevne frelste; men Dronningen mener man har mistet betydeligt. Hun og hendes Slægt boer nu paa Rosenborg, Kongen og hans Søn med sin Familie hos Gr. Bernstorff, og Louise Aug. hos Schimmelmänn. Rosine Rothe, som i forrige Uge havde Bryllup,

¹⁾ Der gik jo endog det Rygte, at det var forbudt at raabe Brand, selvom man saa Ild paa Christiansborg, da Slottet paa Grund af de fortræffelige Sikringsforanstaltninger ikke kunde brænde. (jfr. Rahbeks Erindringer. IV. p. 263). ²⁾ Bone Falch Rønne (f. 1764 † 1833) var 1790 efter at have taget teologisk Embedsexamen bleven Lærer hos Prins Christian, den senere Christian VIII; han underviste ogsaa Prinsens Søstre, Juliane Sophie og Lovise Charlotte. 1794 blev han Sognepræst for Tjæreby og Alslynderup og 1802 i Lyngby.

maaе takke sin Gud, at hun ikke fik Værelser paa Slottet som Ideen først var, hun har udstaaet Angest nok for Schouev,¹⁾ som man i den første Forvirring troede havde havt Rønnes Skiæbne. Søe-Etaten har viist sig særdeles rask ved denne Leilighed og den kongel. Familie kan takke de prægtige Matroser for alt, hvad der blev frelst. Comm. Kierulf fortalte mig i gaar, at Tømmermændene har tilbudet sig at vilde miste to Skill. daglig af deres Gage for at giøre deres til at oprette Skaden. Det er et smukt Træk af de Folk.

Vi var forleden hos Frue Lange og høytideligholdt hendes 28de Fødselsdag med et Bal, en brilliant Souper, og en Sviir til Kl. otte om Morgen. De har endnu ikke skrevet hende til, og det er ikke smukt. Lev vel. Papiret tager saa stærkt af, at jeg neppe har Rum til at bede Dem erindre mig snart med et Par gode Ord.

Marie.

Pram til Olufsen.

d. 1. Martii 1794.

Broder. Min Kone har skrevet Dig til, at Slottet er brændt. Det samme skal jeg udførligere melde Dig paa Tirsdag, om Gud vil. I Aften vil han ikke, da han har ladet Kl. blive 7, inden mine uundvigelige Sysler ere endte, at jeg maae melde Dig meere end, at jeg ikke er brændt, Cancelliet heller ikke; men alle vore Papirer bragte i yderste Uorden, hvilket fordrer megen Tiid til at rette; at heller ikke Kongens store Bibliothek er brændt, men Haandbibliotheket²⁾, og Wandals³⁾ Danica, som han havde solgt til Scavenius for 500 r. Livrente, at dette blev brændt, fordi Wandal var saa snydefuld, at han neppe kunde lade sig selv redde for Ilden — at min norske Reise formodentligen ogsaa er

¹⁾ Ved denne Lejlighed mistede han en stor Del af sine Optegnelser og literære Samlinger. ²⁾ Kongens private Haandbibliothek, hvis mange sjældne og kostbare Skatte gik til Grunde ved Slottets Brand. ³⁾ Peder Topp Wandal (f. 1737 † 1794) var 1771 blevet Underbibliothekar ved det kgl. Haandbibliothek. Han havde anlagt en aldeles fortrinlig Samling af dansk Literatur, som J. B. Scavenius til Gjorslev kort forinden havde afkøbt ham men endnu ikke faaet flyttet fra Slottet. Det havde været Scavenius' Hensigt at bestemme dette Bibliothek til offentligt Brug. Over det brændte Bibliothek haves en Fortegnelse (over Kvarter og Folianter) under Titlen „Mindesmærke af Scavenius' Bogsamling“ 1794 (jfr. Werlauff, Efterretn. om d. st. kgl. Bibl. 2. Udg. p. 277 ff.).

brændt, da jeg nu vel næppe faaer Penge at reise for; men at ikke min Taknemmelighed for Dit Venskab og Godhed i Almindelighed, især for Dit sidste kiere Brev, have lidt mindste Skaar. Lev lykosalig.

Pram.

Pram til Olufsen.

d. 22. Martii 1794, Kiøbenhavn.

Efter at have behørigen talt med Gyldendal i Følge Dit Brev af 28de har jeg i heele otte Dage opsat at besvare det, for at faae den før omhandlede Seddel eller Epistel fra Jacobi, som har gientaget, hvad han sagde mig, og jeg Dig i mit næst sidste. Endnu har jeg ikke faaet det, men dog heller ikke ladet Piecen trykke. Men er det i Göttingen Du har faaet den forbandet viise Grille, at det beste Bidrag, naar der sættes scientifiske Præmier ud, skal blive kronet, og at et Videnskabernes eller andet Selskab skal være visere og retfærdigere end alle andre Mennisker; saa kom igien fra hint Videnskabernes Sæde jo før jo heller, thi saa ere vi her langt visere, i det allermeste; i det mindste veed vi her, at Mennisker ere overalt Mennisker, og at jeg fire Gange har vundet Præmier,¹⁾ stærk i Begreb med at vinde den femte. — Jeg maa ellers sige Dig, om jeg ikke har sagt Dig det før, at Din Indledning er i høy Grad fortreffelig, og meget for rigtig og skøn til at burde vinde Præmien; derimod er der ved Tingen selv saa meget, Skiødesløsheder mæener jeg, at den nok efter mit Tykke kunde komme stærk i Betragtning. Men nok derom. Jeg venter endnu lidt paa Jacobi, inden jeg efter Din Ordre trykker.

Agenten angaaende, da sang han lidt, og fortalte mig derpaa, at han maatte til Michelsdag have sine Penge eller det ham deraf stipulerede. Efter nogen Sang²⁾ — Du kiender hans Maneer

¹⁾ Første Gang 1779 de skønne Videnskabers Selskabs første Pris for sin Heroide „Philippa til Erik“; anden Gang 1787 Landhusholdningsselskabets tredje Guldmédaille for sin Afhandling om en Husmoders Pligter; tredje Gang 1790 anden Præmie for den af Regeringen udsatte Opgave om en Nationaldragt. Hvilken den fjerde Gang var, vides ikke. Den femte er for Afhandlingen om et norsk Universitet. ²⁾ Dette Træk findes ikke omtalt i C. Nyrops Skildring af ham i „Bidrag til den danske Boghandels Hist.“ II. p. 36 ff.

— og nogen Passiar vilde han da vel bie endnu noget, men han maatte da have først en gyldig og lovformelig Obligation, og — endnu troer jeg førstere en dygtig og vedgribelige Caution [!]. Han meente, at Lange paa Amager som Din Ven vel vilde uden Vanskelighed give Dig den. Jeg lovede troeligen at forrette Dit Ærende, og talede imidlertid saa meget om Din Vederhæftighed, at han, om han havde været giærrig, nødvendigen maa have skrevet Dig til, og bedet Dig om at modtage alle sine Penge, for at have dem sikkert stedte. Har han det ikke, saa gør Du vel i, at Du sender ham Obligationen for hvad Du skylder ham; Cautionen angaaende, da overlader jeg det, desangaaende kunde gøres, til Din behagelige Betænkning. Hvorfor ikke spandere et Brev paa Lange? dog det veed Du vel best selv. Jeg er til Din Ordre; kun veed Du at *min* Caution ikke er at byde nogen christen Siæl, og at jeg skylder selv Agenten en Klat, som jeg ikke kan betale ham.

Nyt: Rhabek (sic) har i Tirsdags givet i Tilskueren¹⁾ fra en Simon Sanddru²⁾ (Heiberg) angaaende hans Historie, om Skurke og Skurkerie. Han fortæller der, at der ved Ildebranden forefaldt følgende Skurkestreg: en Person stod med en Lorgnet og saa med onskabsfuld Glæde Slottet ryge op i Flammer, hvorved han yttrede, at det dog var Skade med denne Ødelæggelse, siden der nu een Aften brændte saa meget, som Danmark i tre Aar kunde føre Krig mod Frankerig for. Simon Sanddru lover at denne Persons Contrafey skal staae foran hans Skurkehistorier. — Skulde Du troe det? — den herværende engelske Minister Hailes skrev i Onsdags til det udenlandske Departement: da en vis Rhabek blandt andre, som her bestandig chicanere ham, i sit sidste Blad har skiældet *ham* ud, og skiøndt uden at nævne ham betegnet ham saa tydelig, at det var aldeles overflødigt at lægge Navnet til, saa fordrede han i Kongen af Storbritaniens,

¹⁾ Der synes her at mangle noget. ²⁾ Under dette Mærke havde P. A. Heiberg leveret flere mindre Artikler til „Tilskueren“, saaledes bl. a. i Aargangen 1791 (Nr. 85) en „Anmeldelse af Levnetsbeskrivelse over en uhyre Mængde adelige Skurke og Skurkinder.“ Det ovenfor omtalte nye Bidrag findes i „Tilskueren“ 1794 Nr. 21.

den britiske Nations og sit eget Navn, og for den danske Nations eget bestes Skyld, at Rahbek strax fængsligen blev anholdt, og ham Hailes ufortøvet skaffet den eclatanteste strængeste og fuldkomneste Hevn og Fyldestgiørelse. Der blev samme Dag af Bernstorff skrevet desangaaende til Cancelliet, og i Fredags gav Cancelliet Hof- og Stadsretten Ordre at forhøre og derpaa dømme ham for den angivne Forbrydelse, hvorpaa Rhabeck i Aftes i Hof- og Stadsretten criminaliter blev forhørt.¹⁾ — Hvad synes Du? Man frygter ikke saa ganske løseligen, at dette torde blive Fredsbruds Anledning.

Jeg skriver Dig intet om Branden paa Slottet, thi derom skriver jeg efter Anmodning en Bog,²⁾ som Du vil have seet i de altonaiske Aviser. Den kommer ud om otte Dage.

Jeg reiser neppe til Norge, thi jeg har hørt man vil uden denne Præambel gjøre mig til noget. -- Sect. Birk³⁾ har faaet 1100 rd. Gage. Sect. Lange⁴⁾ 1700 r. og er bleven Meddirector af General Postamtet. De vare, da jeg havde tient i lang Tid, den eene Copiist, den anden intet, men de ere mine Venner, og værdige Mænd, meget værdige Mænd. Deres Lykke glæder mig, men jeg bør ikke staae tilbage. I Aar har jeg rundelig Udkomme, men ad Aare, eller saasnart Freden er sluttet — 400 rd.

Jeg længes efter Brev fra Dig, og blev i Dag jaloux paa min Kone, fordi hun fik, jeg ikke. Dog jeg skyldte Dig Brev, Du

¹⁾ Rahbek, der ikke vilde navngive Heiberg, blev frikendt, men Sagen, der havde voldt Udenrigsminister Grev Bernstorff endel Ubchageligheder, berøvede ham dennes Bevaagenhed (jfr. Rahbeks Erindringer (IV. p. 272 ff.).
²⁾ Herom hedder det i Werlauffs Erindringer (Hist. Tidsskr. 4 R. IV. p. 252) „Digteren Pram vilde have udgivet en Beskrivelse over Branden og deri til lige angivet de Omkomnes Antal, men dette blev ham formeent.“
³⁾ Christian Birch (f. 1760 † 1829) blev 1794 Chef for Finanskollegiets Sekretariat; han blev 1809 Deputeret i Finanskollegiet og fik forskellige andre høje Embeder ligesom han 1817 udnævntes til Konferensraad. 1820 opdagedes det imidlertid, at han gennem en lang Aarrække havde besveget Staten, hvorfor han Aaret efter ved Højesteretsdom blev fradømt alle sine Embeder og hensat i Fængsel paa Livstid.
⁴⁾ Christian Vilhelm Lange (f. 1753 † 1839) blev 1794 Assessor i Finanskollegiet og Medlem af Finansdirektionen samt fik Sæde og Stemme i Generalpostamtets Bestyrelse. Han endte som Generalpostdirektør og Geheimekonferensraad.

hende. Imidlertid vil jeg slutte, da jeg desuden intet meere har at skrive om og ingen Tid længer at skrive i.

Du leve lykkelig.

Din Pram.

(Fortsættes).

Endnu lidt om den norske Gren af Familien Gude.

Af C. E. A. Schøller.

Til Bevis for Rigtigheden af D'hr. Arkivar Thomles og Cand. Hauch-Fausbølls Antagelse i Tidsskriftets V B. S. 97 f. og 4 Række VI B. S. 233 f., at Brødrene Johannes og Ernst Gude vare Sønner af Ritmester Nicolaus Gude, meddeles nedenstaaende Anbefaling for Ernst Gude af Generallieutenant Bertouch til Overkrissecretairen Grev Ahlefeldt, der findes i „Indkomne Breve til Overkrissecretairen for 1741, Litr. B“.

Deres Excellence Høy-Velbaarne Hr. General Lieutenant og Ober Krigs Secretair!

Den Consideration ieg haver over een mig velbekiendt Person, navnlig Ernst Gude, hvis Fader Nicolaj Gude udi rum Tiid har staaet under Deres Excellences Sl. Hr. Faders Commando og tilsidst som Ritmester udi Brabandt, for hvem og i Henseende til hans Tieniste og Krigs Erfarenhed Deris Excellences sl. Hr. Fader hafde stoer Naade tvinger mig til at implorere Deris Excellences Naade for ham, som det eeniste huor ved hand tænker at promoveris. Han har af sin Ungdom studeret og frequenteret Academiet udi 5 Aar, efter derfra i Hænde havende Attestatis, derved har Lycken icke villet føye hannem. Derefter har han studeret Jura og tient Hr. Conferentsraad og Amptmand Wærnschiold her i Norge som Fuldmægtig udi 10 Aar med god Reputation, dog uden videre Employ, og da ermelte Conferentz Raad Wærnschiold in Martio 1740 tog sin Afskeed, blef ermelte Gude forlangit af Hr: General Major Frølich til Secretair ved den Nordenfieldske Commando, i huilken Station hand og til General Majorens Fornøyelse nu et Aar har staaet, tænker og at ville vedblive samme, naar hand derved kunde have Subsistence og gjøre sig det Militaire bekiendt. Men som han efter Reglementet ickun nyder i aarlig Gage 100 Rixd., den Syndenfieldske Secretair derimod 300 Rixd., uagtet travailler og fatigue langt overgaar den Syndenfieldske, hvor alle Münstrings Reiser aflegges med største commoditet, saa beviiser Deres Excellence hannem een særdeles Naade, om hans Gage ved Deris hoyformaaende Fore-